

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Tomáše Lichovníka a soudců Vladimíra Sládečka a Davida Uhlíře (soudce zpravodaj), o ústavní stížnosti **1. L. H., 2. P. H., a 3. V. H.**, všech zastoupených JUDr. Marií Cilínkovou, advokátkou, se sídlem Bolzanova 1, Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. dubna 2017 č. j. 21 Cdo 5452/2016-382 a rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 29. června 2016 č. j. 49 Co 9/2014-347, za účasti **Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Brně**, jako účastníků řízení a ROSTĚNICE, a. s., jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

- I. **Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 20. dubna 2017 č. j. 21 Cdo 5452/2016-382 a rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 29. června 2016 č. j. 49 Co 9/2014-347 bylo porušeno právo stěžovatelů na soudní ochranu a na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jakož i právo na uspokojivé pracovní podmínky podle čl. 28 Listiny základních práv a svobod.**
- II. **Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. dubna 2017 č. j. 21 Cdo 5452/2016-382 a rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 29. června 2016 č. j. 49 Co 9/2014-347 se ruší.**

O d ů v o d n ě n í :

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. V ústavní stížnosti, doručené Ústavnímu soudu dne 24. července 2017, stěžovatelé podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), navrhovali zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí. Stěžovatelé namítali, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno jejich právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a došlo i k porušení principu demokratického právního státu, založeného na účtě k právům a svobodě člověka a občana ve smyslu čl. 1 Ústavy.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a spisu Okresního soudu ve Vyškově (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 7 C 278/2011 vyplývá, že poškozený V. H. (dále jen „poškozený“) utrpěl dne 25. srpna 2008 vážný pracovní úraz. Podle znaleckého posudku měl poškozený nárok na vyplacení 1 071 000 Kč za ztížení společenského uplatnění, Česká pojišťovna, a. s., si nechala vypracovat jiný znalecký posudek a vyplatila poškozenému částku 707 460 Kč a 9 160 Kč za znalecký posudek.

3. Dne 26. srpna 2011 podal poškozený proti žalované ROSTĚNICE, a. s. (dále jen jako „vedlejší účastník řízení“), žalobu na náhradu škody z pracovního úrazu s návrhem na zaplacení částky ve výši 3 363 540 Kč s příslušenstvím. Dne 13. září 2011 poškozený zemřel.

4. Okresní soud rozhodl usnesením ze dne 10. února 2012 č. j. 7 C 278/2011-43 tak, že namísto žalobce (poškozeného) bude v řízení pokračovat se stěžovateli jako žalobci. Usnesením ze dne 24. února 2012 č. j. 7 C 278/2011-49, ve spojení s opravným usnesením ze dne 27. dubna 2012 č. j. 7 C 278/2011-71, okresní soud připustil přistoupení vedlejšího účastníka do řízení České pojišťovny, a. s., na straně vedlejšího účastníka řízení. Usnesením ze dne 17. července 2012 č. j. 7 C 278/2011-102 okresní soud řízení v částce 3 000 000 Kč, týkající se mimořádného zvýšení ztížení společenského uplatnění, zastavil, a to z důvodu zpětvzetí ze strany stěžovatelů. Stěžovatelé současně požadovali doplatek základního bodového ohodnocení ztížení společenského uplatnění a prvá stěžovatelka požadovala jednorázové odškodnění za smrt ve výši 240 000 Kč a náklady na přizpůsobení koupelny ve výši 88 304 Kč.

5. Okresní soud rozhodl rozsudkem ze dne 13. června 2013 č. j. 7 C 278/2011-235 tak, že vedlejšímu účastníkovi řízení uložil povinnost zaplatit:

a) prvé stěžovatelce na ztížení společenského uplatnění částku 61 680 Kč s přísl., na jednorázovém odškodnění za smrt částku 240 000 Kč s přísl. a na věcné škodě částku 88 304 Kč s přísl.

b) druhému stěžovateli na ztížení společenského uplatnění částku 61 680 Kč s přísl.,

c) třetímu stěžovateli na ztížení společenského uplatnění částku 61 680 Kč s přísl.

Návrh, aby vedlejší účastník řízení byl povinen zaplatit jednotlivým stěžovatelům na ztížení společenského uplatnění další částky ve výši 59 500 Kč s přísl., byl zamítnut. Vedlejšímu účastníkovi řízení byla uložena povinnost nahradit stěžovatelům na nákladech řízení částku 139 266 Kč a České republice zaplatit do pokladny okresního soudu na nákladech zálohovaných státem částku 17 680 Kč.

6. Proti rozsudku soudu prvního stupně podala odvolání Česká pojišťovna, a. s. Krajský soud v Brně jako soud odvolací nechal ve věci vypracovat revizní znalecký posudek a rozsudkem ze dne 29. června 2016 č. j. 49 Co 9/2014-347 rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žaloba, v níž se jednotliví stěžovatelé domáhali zaplacení částek 61 680 Kč s přísl., se zamítá. Dále odvolací soud rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů, každý ze stěžovatelů je povinen zaplatit České republice – okresnímu soudu na náhradě nákladů řízení částku 5 893,33 Kč a odvolacímu soudu částku 12 701,33 Kč. Odvolací soud dospěl k závěru, že zánětlivé onemocnění měkkých tkání krku v prostoru mezi krční páteří a zadní stěnou hltanu s následným šířením zánětlivého procesu do páteřního kanálu a vytvořením tzv. epidurálního míšního abscesu, způsobené zlatým stafylokokem, bylo zcela samostatnou příčinou poškození zdraví poškozeného.

7. Stěžovatelé napadli rozsudek odvolacího soudu dovoláním. Nejvyšší soud usnesením ze dne 20. dubna 2017 č. j. 21 Cdo 5452/2016-382 podané dovolání odmítl podle § 243c odst. 1 věty první zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), jako nepřípustné ve smyslu § 237 o. s. ř. a rozhodl, že žádný z účastníků řízení nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení.

II.

Argumentace stěžovatelů

8. Stěžovatelé v ústavní stížnosti nejprve zrekapitulovali průběh řízení. Uvedli, že poškozený utrpěl dne 25. srpna 2008 pracovní úraz – zlomeninu pánve a rupturu močové trubice a to tak, že při demontáži zadního kola od traktoru ze zadní nápravy opatřené dvojmontážním kolem, došlo k vypadnutí kola o hmotnosti cca 500 kg na poškozeného. Zlomenina byla řešena tzv. osteosyntézou, tj. kostní operací v podobě umístění kovové dlahy do oblasti stydké kosti a jejím upevnění celkem 4 šrouby ke kostem a v zavedení zpevňujícího šroubu do kosti křížové a kosti kyčelní. Do konce prosince 2008 chodil poškozený o dvou berlích, ovšem následně se léčení zkomplikovalo zlomením předmětné dlahy v pánvi – v oblasti stydké kosti. K vyjmutí zlomené dlahy došlo dne 26. května 2009 v Úrazové nemocnici v Brně. Při operaci došlo k odstranění 4 šroubů a 2 hlavních fragmentů dlahy a kanálem před symfýzou byl odstraněn interfragment. Dne 2. června 2009 byla pro hematoma v ráně a pro sekreci z rány provedena revize, rozpuštění rány. Dne 3. června 2009 došlo ke zhoršení hybnosti poškozeného. Ode dne 4. června 2009 byl poškozený hospitalizován ve Fakultní nemocnici U svaté Anny v Brně s diagnózou absces epidurálně a prevertebrálně v rozsahu obratlů C2-6 se svalovou dysfonií s progresí do kvadruplegie. Byla provedena kontrolní vyšetření, a to chirurgické, mikrobiologické a ORL a poškozený podstoupil operační zákrok – somatectomie C4,5, evaluace i drenáž abscesu, včetně stabilizace titanovou dlahou. Dne 19. června 2009 byl poškozený přeložen zpět do Úrazové nemocnice v Brně, kde byl hospitalizován do 6. října 2009 a poté byl přeložen do Rehabilitačního ústavu Hrabyně, ovšem jeho zdravotní stav se nadále zhoršoval v důsledku dechových obtíží. Proto byl dne 20. října 2009 přeložen do Slezské nemocnice v Opavě, kde byl hospitalizován do 22. října 2009 a opětovně přeložen do Rehabilitačního ústavu Hrabyně. Zde setrval do 28. ledna 2010, přičemž v průběhu rehabilitačního pobytu byl několikrát ošetřován ve Slezské nemocnici v Opavě (hospitalizace od 23. listopadu 2009 do 4. prosince 2009 a od 19. ledna 2010 do 20. ledna 2010). Od 1. března 2010 do 28. května 2010 byl hospitalizován na chirurgickém oddělení Nemocnice Vyškov, když u něj nastala dekubitální sepse sdružená s uroinfektem a ve dnech 12. dubna 2010 a 4. května 2010 byla provedena operativní plastika dekubitu. Od 25. července do 22. srpna 2010 byl poškozený opět hospitalizován na chirurgickém oddělení Nemocnice Vyškov, přičemž dne 28. července 2010 proběhl další operační zákrok v důsledku hnisavé retence pod lalokem plastiky. Od 11. září 2010 do 13. září 2010 byl hospitalizován na interním oddělení Nemocnice Vyškov pro hemoragický šok, nehojící se dekubity a kvadruplegii, přičemž dne 13. září 2011 nastal exitus. Jako diagnóza exitu byla uvedena Bronchopneumonia hypostatica.

9. V soudním řízení bylo mezi účastníky sporné, zda ke zhoršení zdravotního stavu poškozeného a jeho následnému úmrtí, došlo v příčinné souvislosti s pracovním úrazem ze dne 25. srpna 2008.

10. Soud prvního stupně ustanovil soudní znalkyni MUDr. S. Duchaňovou, odvětví soudní lékařství, s příbráním konzultanta z odvětví neurologie. Tato znalkyně shledala z lékařského hlediska souvislost mezi předmětným pracovním úrazem a následným zlomením dlahy a vznikem abscesu v oblasti krční míchy. Znalkyně uvedla, že jako nepravděpodobnější variantu shledává šíření zánětu tzv. krevní cestou. Soud prvního stupně tedy po provedeném dokazování dospěl k závěru, že je dána

příčinná souvislost mezi zhoršením zdravotního stavu včetně následného úmrtí poškozeného a předmětným pracovním úrazem.

11. Odvolací soud nechal vypracovat revizní znalecký posudek, který vypracoval Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví (dále jen „znalecký ústav“) dne 20. dubna 2016. Znalecký ústav uvedl, že nejpravděpodobnější příčinou vzniku míšního hematomu je zavlečení infekčního agens krevní cestou a dále uvedl, že vidí zásadní spojitost v řetězci úraz – operace – komplikace (zlomenina dlahy) – extrakce kovového materiálu, a to vše za hospitalizace. Pravděpodobnost, že by se u poškozeného rozvinul stejný absces v míšním kanálu bez úrazu a operací je nesrovnatelně menší. Znalecký ústav dále dospěl k závěru, že v posuzovaném případě jde o tzv. příčinnou souvislost zprostředkovanou nenadálou komplikací (hematogenní epidurální absces), který byl podmíněn primárním úrazem pánve, nutností jeho operativní léčby, rozvojem nenadálé komplikace této léčby v druhé době (prasknutí dlahy) a následnou nutnou reoperací.

12. Stěžovatelé mají za to, že tímto závěrem znaleckého ústavu byla prokázána příčinná souvislost z lékařského hlediska mezi primárním pracovním úrazem poškozeného, včetně následných komplikací v podobě kvadruplegie, inkontinence, póurazového psychosyndromu a ochrnutí levé poloviny bránice a rovněž mezi následným úmrtím poškozeného.

13. I přesto jak odvolací, tak i dovolací soud dospěl k právnímu závěru, že není dána příčinná souvislost mezi vznikem abscesu v oblasti krční míchy poškozeného po operaci, kdy mu byla vyjmuta prasklá dlahy, a rovněž mezi jeho následným úmrtím a předmětným pracovním úrazem.

14. Podle názoru stěžovatelů odvolací soud si nesprávně vyložil závěry revizního znaleckého posudku, přestože oba ve věci vypracované znalecké posudky příčinnou souvislost – skutkovou potvrzují.

15. Stěžovatelé v ústavní stížnosti namítali, že právní hodnocení a výklad provedený ve věci odvolacím soudem vybočil z mezí hlavy páté Listiny, jakož i z principů ovládajících demokratický právní stát. Stěžovatelé mají za to, že odvolací soud nečinil adekvátní právní posouzení příčinné souvislosti, když se řádně a podrobně nezabýval celým obsahem revizního znaleckého posudku. Dovolací soud pak bez dalšího uvedl, že rozhodnutí odvolacího soudu je stran zhodnocení příčinné souvislosti, v souladu s judikaturou dovolacího soudu, což však podle názoru stěžovatelů neodpovídá skutečnosti. Proto stěžovatelé dovolacímu soudu vytýkají neoprávněné odmítnutí podaného dovolání, neboť rozhodnutí odvolacího soudu není v souladu s ustálenou judikaturou dovolacího soudu, jak je v usnesení Nejvyššího soudu tvrzeno. Podle názoru stěžovatelů jsou napadená rozhodnutí překvapivá a trpí prvkem libovůle. V této souvislosti stěžovatelé odkázali na rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2003 sp. zn. 25 Cdo 1062/2002, ze dne 26. února 2008 sp. zn. 21 Cdo 1508/2007 a ze dne 31. července 2014 sp. zn. 25 Cdo 1628/2013 a na nálezy Ústavního soudu ze dne 20. srpna 2014 sp. zn. I. ÚS 173/13 (N 156/74 SbNU 333) a usnesení ze dne 12. srpna 2008 sp. zn. I. ÚS 1919/08 (U 10/50 SbNU 451).

III.

Vyjádření k ústavní stížnosti a replika

16. Ústavní soud vyzval účastníky řízení a vedlejšího účastníka řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

17. Nejvyšší soud ve svém vyjádření z 9. dubna 2018 uvedl, že v dovolání označenou otázku (zda se měla aplikovat teorie přerušení příčinné souvislosti) posuzoval jako otázku právní, nikoliv skutkovou, nicméně dospěl k závěru, že právní posouzení odvolacího soudu odpovídá ustálené judikatuře dovolacího soudu. Tato judikatura vychází z toho, že příčinná souvislost jako jeden z nezbytných předpokladů odpovědnosti za škodu je dána tehdy, je-li škoda podle obvyklého (přirozeného) chodu věcí i obecné zkušenosti, respektive poznatků adekvátním následkem protiprávního úkonu či škodní události. Základním kritériem, ze kterého vychází teorie adekvátnosti, je objektivní předvídatelnost škodního následku. K přerušení příčinné souvislosti dochází jen za situace, kdy nová okolnost působila jako rozhodující příčina, která způsobila vznik škody bez ohledu na původní škodnou událost. Podle obsahu spisu přitom z výsledku znalce vyplynulo, že v prosinci 2008 byl zdravotní stav poškozeného již stabilizován a žádná lékařská vyšetření nenavštěvovala, že by mohlo u poškozeného dojít ke komplikacím. Odvolací soud podle názoru dovolacího soudu správně dovodil, že nebylo podstatné, z jakých příčin vznikla u poškozeného infekce, protože z hlediska adekvátní příčinné souvislosti nemohl zaměstnavatel takový následek předvídat, a proto za něj nemůže odpovídat a to přesto, že pracovní úraz vytvořil podmínky pro rozvoj infekce (nešlo ale o obvyklý chod věcí). Dovolací soud má z výše uvedených důvodů za to, že ústavní stížnost by měla být odmítnuta.

18. Krajský soud v Brně ve svém vyjádření ze dne 23. března 2018 plně odkázal na obsah odůvodnění svého rozsudku.

19. Vedlejší účastník řízení ve svém vyjádření ze dne 20. března 2018 uvedl, že podle jeho názoru se odvolací soud v této věci vypořádal se všemi skutečnostmi a dospěl ke správnému závěru, že žaloba není důvodná. Vedlejší účastník řízení má za to, že správně rozhodl i dovolací soud a napadenými rozhodnutími nedošlo k porušení práva na spravedlivý proces stěžovatelů a tato napadená rozhodnutí nejsou překvapivá a ani netrpí prvkem libovůle. Proto vedlejší účastník řízení navrhl, aby ústavní stížnost byla zamítnuta.

20. Stěžovatelé ve své replice k podaným vyjádřením, doručené Ústavnímu soudu dne 23. dubna 2018, zdůraznili, že Nejvyšší soud při svém rozhodování o příčinné souvislosti mezi pracovním úrazem poškozeného a následnými komplikacemi zcela pominul ustanovení § 271u zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. V tomto ustanovení je upravena změna poměrů u poškozeného a toto ustanovení se podle názoru stěžovatelů vztahuje i k podstatnému zhoršení zdravotního stavu poškozeného v příčinné souvislosti s původním úrazem, k čemuž u poškozeného došlo. To potvrdily i závěry znaleckých posudků, které z hlediska lékařské odbornosti stanovily, že s vysokou pravděpodobností je dána příčinná souvislost mezi pracovním úrazem, zlomením dlah v místě původního úrazu a abscesem v oblasti krční míchy, přičemž druhý znalecký posudek uvádí, že pravděpodobnost, že by se u poškozeného rozvinul stejný absces v míšním kanálu bez úrazu a operací je nesrovnatelně menší. Podle názoru stěžovatelů je zcela obvyklé,

že i po ustálení zdravotního stavu po původním úrazu dojde ke zhoršení zdravotního stavu a vzniku nových trvalých následků resp. rozšíření ztížení společenského uplatnění.

21. Stěžovatelé rovněž vyjádřili nesouhlas s názorem Nejvyššího soudu, že z hlediska adekvátní příčinné souvislosti nemohl zaměstnavatel takový následek předvídat, a proto za něj nemůže odpovídat. Podle tvrzení stěžovatelů je zaměstnavatel povinen nahradit zaměstnanci škodu nebo majetkovou újmu vzniklou pracovním úrazem, a to i když dodržel (myšleno zaměstnavatel) povinnosti vyplývající z právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, pokud se odpovědnosti zcela nebo zčásti nesprostí, přičemž důvody zproštění jsou taxativně vymezeny v zákoníku práce. Podle názoru stěžovatelů žádný z těchto důvodů pro zproštění v tomto případě nenastal, odpovědnost zaměstnavatele za škodu (újmu) způsobenou zaměstnanci v příčinné souvislosti s pracovním úrazem je odpovědností objektivní a v tomto případě je dána v plném rozsahu, a to i při zhoršení zdravotního stavu.

IV.

Procesní podmínky řízení

22. Ústavní soud nejprve zkoumal splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas, oprávněnými stěžovateli a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s požadavky § 29 až § 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelé vyčerpali všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

23. Ústavní soud v minulosti opakovaně judikoval, že není zásadně oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti soudů obecných, neboť není vrcholem jejich soustavy (čl. 83 a čl. 91 odst. 1 Ústavy). Současně ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva obecným soudem za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce [srov. náleze ze dne 10. října 2002 sp. zn. III. ÚS 74/02 (N 126/28 SbNU 85)]. Důvod ke zrušení rozhodnutí soudu by byl dán pouze tehdy, kdyby jeho právní závěry byly v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními nebo v nich neměly podkladu, pokud by řízení jako celek nebylo spravedlivé a byla v něm porušena ústavně zaručená práva nebo svobody stěžovatele, anebo by napadené soudní rozhodnutí bylo nepřezkoumatelné, resp. postrádalo řádné, srozumitelné a logické odůvodnění [srov. nálezy ze dne 27. srpna 2013 sp. zn. II. ÚS 1842/12 (N 154/70 SbNU 425) či ze dne 27. února 2014 sp. zn. III. ÚS 1836/13 (N 24/72 SbNU 275)].

24. Ústavní soud však na druhé straně uvedl, že výklad a následná aplikace právních předpisů obecnými soudy mohou být v některých případech natolik extrémní, že vybočí z mezí hlavy páté Listiny, jakož i z principů ovládajících demokratický právní stát, a zasáhnou tak do některého ústavně zaručeného základního práva. To je právě případ stěžovatelů.

25. Nezávislost rozhodování obecných soudů se uskutečňuje v ústavním a zákonném procesně právním a hmotněprávním rámci. Procesně právní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu, jak vyplývají z čl. 36 a násl. Listiny, jakož i z čl. 1 Ústavy. Jedním z těchto principů, představujícím součást práva na řádný proces, jakož i pojmu právního státu (čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 1 Ústavy), a vylučujícím libovůli při rozhodování, je i povinnost soudů své rozsudky odůvodnit, a to způsobem zakotveným v ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. Z odůvodnění musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé. V případě, kdy jsou právní závěry soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývají, nutno takovéto rozhodnutí považovat za stojící v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i s čl. 1 Ústavy [srov. nálezy ze dne 20. června 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257) a ze dne 13. března 2017 sp. zn. I. ÚS 2750/16].

26. V relaci k náhradám škod na zdraví je Ústavní soud opakovaně přinejmenším zdrženlivý ve svých závěrech, v jaké konkrétní výši by měla být poškozené osobě náhrada za ztížení společenského uplatnění přiznána. Ústavní soud musí při posuzování těchto obtížných a lidsky citlivých případů ponechat obecným soudům prostor k úvaze, jak při odškodnění postupovat. Nelze však zcela abstrahovat od požadavku, aby byla přiznaná výše náhrady za ztížení společenského uplatnění založena na objektivních a rozumných důvodech a aby byla zachována proporcionalita (přiměřenost) ve vztahu mezi způsobenou zdravotní újmou a přiznanou peněžní částkou. Veřejná kontrola nad obecnými soudy předpokládá mimo jiné transparentnost jejich rozhodování. Nejde jen o výši částky náhrady za ztížení společenského uplatnění, ale také o přesvědčivost a předvídatelnost procesního postupu, jímž k posouzení nároku a jeho výše dospěly [srov. nález ze dne 1. srpna 2016 sp. zn. II. ÚS 46/16 (N 141/82 SbNU 257)].

27. Ústavní soud již mnohokrát a opakovaně vyložil, jaká je jeho přezkumná pozice při posuzování průběhu důkazního řízení a hodnocení jeho výsledků. Může jen znovu konstatovat, že v zásadě ponechává obojí obecným soudům, jak deklaroval v nálezu ze dne 1. února 1994 sp. zn. III. ÚS 23/93 (N 5/1 SbNU 41). Během dokazování však nelze vyloučit výskyt procesních vad, jež za předpokladu intenzity dosahující úrovně ústavněprávního přezkumu nemohou uniknout jeho pozornosti. Patří k nim i kolize obsahu důkazů, resp. důkazních zjištění a jejich formulace v odůvodnění rozhodnutí s právními závěry, které jsou na základě důkazní materie vyvozovány. Účastníci řízení mají základní právo na spravedlivý proces, mají právo na transparentní, důkazně kompletní a přesvědčivý průběh řízení, a tedy i na to, že zazní-li při dokazování závažné skutečnosti, soud se s nimi musí náležitě vypořádat [nález ze dne 26. srpna 2015 sp. zn. I. ÚS 3253/13 (N 157/78 SbNU 359)].

28. Ústavní soud v nálezu ze dne 20. srpna 2014 sp. zn. I. ÚS 173/13 (N 156/74 SbNU 333) ve věci důkazního standardu pro vyslovení neplatnosti právního úkonu pro duševní poruchu jednající osoby uvedl, že je nutno reflektovat, že žádné skutkové okolnosti, které již odezněly, nelze následně, *ex post*, prokázat s absolutní jistotou. Vždy půjde o otázku určité míry pravděpodobnosti. Absolutní jistota je tedy důkazní standard, který není možno v soudním řízení aplikovat, neboť by při tom důkazní břemeno prakticky nebylo možno unést (bod 30). Vyžadování, aby skutkový závěr mohl být učiněn „zcela jednoznačně“ a „bez jakéhokoliv náznaku pravděpodobnosti“ je

skutečně až na hranici nemožnosti takového prokázání. „Zcela jednoznačně“ naznačuje, že nemůže být myslitelný žádný jiný závěr a „bez jakéhokoliv náznaku pravděpodobnosti“ je již explicitním ekvivalentem stoprocentní jistoty. Avšak absolutní, stoprocentní jistoty, jak bylo právě řečeno, dosáhnout nelze a nelze ji vyžadovat ani v trestním právu.

29. Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí přezkoumal z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, načež dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. Ústavní soud přisvědčil argumentaci stěžovatelů, podle níž jsou rozhodnutí Krajského soudu v Brně a Nejvyššího soudu v části, týkající se nároku na odškodnění ztížení společenského uplatnění, neakceptovatelná.

30. Je třeba rozlišovat různé druhy příčinné souvislosti, jednou příčinnou souvislostí je ta metafyzická a básnická, kde vše souvisí se vším, kde mávnutí motýlích křídel na jednom konci světa způsobilo tajfun na konci druhém.

31. Jiným typem příčinné souvislosti je souvislost medicínská, odborná. V posuzovaném případě je tato souvislost navýsost pravděpodobná, pracovní úraz měl za následek nutnost při léčbě použít kovovou dlahu, její prasknutí mělo za následek nutnost jejího vynětí, v důsledku oslabení organismu poškozeného úrazem a reoperací došlo k rozvoji infekce způsobené zlatým stafylokokem a posledním následkem bylo ochrnutí poškozeného a jeho smrt. Pravděpodobnost takové příčinné souvislosti se blíží jistotě, o jejíž existenci se nedá rozumně pochybovat. Z hlediska judikatury Ústavního soudu je taková míra pravděpodobnosti postačující.

32. Dalším typem příčinné souvislosti je příčinná souvislost z hlediska právního, která je jednou z podmínek vzniku odpovědnosti za újmu. Teorie adekvátní příčinné souvislosti je postavena na subjektivním principu a jejímu použití pro případy občanskoprávní odpovědnosti za zavinění není co vytknout. Jejím jiným vyjádřením je úvaha, že zavinění se neposuzuje jen ve vztahu k protiprávnímu jednání a vzniklému následku (újmě), ale i k příčinné souvislosti mezi jednáním a následkem. Tam, kde je vznik újmy důsledkem protiprávního jednání, ale v důsledku tak netypického, neobvyklého zřetězení příčin a následků, že je škůdce nemohl předvídat, nelze dovozovat vznik odpovědnosti. Obdobně byla upravena odpovědnost za škodu v obchodním právu, když se hradila jen škoda předvídatelná. K použití teorie adekvátní příčinné souvislosti na případy objektivní odpovědnosti je však třeba přistupovat obezřetně.

33. Důvody pro to, aby v některých případech zákonodárce upravil vznik odpovědnosti za újmu na objektivním nebo dokonce absolutním principu, mohou být různé. Patří mezi ně přísná odpovědnost některých subjektů za výsledek jejich činnosti, nebo zvýšená ochrana některých ohrožených subjektů.

K tomu, aby obecný soud přistupoval ke zkoumání příčinné souvislosti mezi pracovním úrazem a vznikem újmy pečlivě a obezřetně, totiž vedou i specifické ústavněprávní důvody, neboť ochrana pracovních podmínek zaměstnance a důsledků nepříznivých pracovních podmínek vyplývá přímo z ústavního pořádku, byť pod výhradou zákona (čl. 41 Listiny). Čl. 28 Listiny zaručuje zaměstnancům právo na spravedlivou odměnu a na uspokojivé pracovní podmínky s tím, že podrobnosti stanoví zákon. Při výkladu pojmu „uspokojivé pracovní podmínky“ je třeba postupovat systematicky. Jestliže Čl. 29 odst. 1 Listiny poskytuje ve srovnání s ostatními

zaměstnanci zvýšenou ochranu zdraví ženám, mladistvým a osobám zdravotně postiženým, je zjevné, že jistou základní ochranu zdraví musí Listina zaručovat všem zaměstnancům. Původní návrh Listiny, jehož navrhovatelem byla SNR (FS tisk 330) byl podstatně podrobnější: „Zaměstnanci mají právo na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky. Zákon zabezpečuje najmä ... c) ochranu bezpečnosti a zdravia pro práci ...“ ČNR však navrhla (FS tisk 331) formulaci stručnější a obecnější, lépe odpovídající základnímu charakteru Listiny. Z průběhu legislativního procesu však nelze soudit, že by konečné znění Listiny mělo zaručovat práva zaměstnanců v omezenějším rozsahu. Pod obecný pojem „uspokojivé pracovní podmínky“ je třeba tedy zahrnout jejich jednotlivé součásti, jako jsou ochrana proti svévolnému propouštění, ochrana bezpečnosti a zdraví při práci, stanovení maximální pracovní doby, práva na přiměřený odpočinek po práci či právo na minimální placenou dovolenou na zotavenou. Právo pracovníka na pracovní podmínky respektující jeho zdraví, bezpečnost a důstojnost je zakotveno též v Článku 31 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie. Součástí ústavního pořádku je také Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech OSN, publikovaný pod č. 120/1976 Sb., který v Čl. 7 písm. b) uznává právo každého člověka na bezpečné a zdravotně nezávadné pracovní podmínky. Jestliže je součástí základních práv zaručených Listinou též právo na bezpečnost a ochranu zdraví při práci, musí být součástí těchto práv i nárok zaměstnance na satisfakci, jestliže utrpí újmu na svém zdraví v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání. Touto satisfakcí je jeho právo na odčinění způsobené újmy. Právo zaměstnanců na odškodnění pracovních úrazů našlo svůj výraz v Úmluvě o odškodnění pracovních úrazů (č. 17), přijaté generální konferencí Mezinárodní organizace práce již 10. Června 1925 a publikované pod č. 437/1990 Sb. Podle 4l. 1 této úmluvy „Každý členský stát Mezinárodní organizace práce, který ratifikuje tuto úmluvu, se zavazuje zajistit, že osoby, které utrpěly pracovní úraz, nebo osoby na nich závislé, budou odškodněny za podmínek, rovnajících se přinejmenším těm, které stanoví tato úmluva.“ Z Čl. 11 této úmluvy pak vyplývá závazek států zakotvit ve svém vnitrostátním zákonodárství taková ustanovení, která za všech okolností v případě platební neschopnosti zaměstnavatele zajistí placení odškodnění osobám utrpěvším pracovní úraz nebo v případě smrti osobám na nich závislým.

34. Objektivní odpovědnost zaměstnavatele za pracovní úraz a nemoc z povolání je jedním z odrazů takové zvýšené odpovědnosti za zdraví a život zaměstnance, kterážto odpovědnost vyplývá z Listiny a z výše uvedených mezinárodních závazků. Do příslušných ustanovení pracovního práva se tak promítá zaručené právo zaměstnance na ochranu zdraví a uspokojivé pracovní podmínky. Dalším projevem této zvýšené ochrany je i princip zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele, které se vztahuje na úrazy a nemoci z povolání, který zaručuje, že újma na zdraví bude zaměstnanci uhrazena i v případě platební neschopnosti zaměstnavatele (vyhláška č. 125/1993 Sb., kterou se stanoví podmínky a sazby zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání, ve znění pozdějších předpisů).

35. V případě objektivní odpovědnosti musí soudy bedlivě zvážit, zda je důvod k závěru, že z hlediska právního má být na otázku příčinné souvislosti nahlíženo jinak, než z hlediska medicínského. Jinak řečeno, jestliže v případě pracovního úrazu nebo nemoci z povolání je z hlediska lékaře souvislost mezi úrazem nebo nemocí a konečným zdravotním stavem zaměstnance zjevná, musí existovat zvláště dobré důvody pro to, aby tomu tak nebylo i z hlediska soudce.

36. Je nepochybné, že tomu bude tak, jestliže do řetězce příčinné souvislosti vstoupí jednání jiného subjektu, které může založit jeho odpovědnost, jako je tomu v případě, kdy léčba onemocnění nebo úrazu je provedena postupem *non lege artis*, což však v posuzovaném případě nebylo ani tvrzeno. Obdobně by tomu bylo v případě, že by do tohoto řetězce příčinné souvislosti vstoupila *vis maior*, jako je živelná pohroma nebo občanské nepokoje, které by běžnou léčbu znemožnily. Zdravotní komplikaci vzniklou při léčbě pracovního úrazu za *vis maior* považovat nelze.

37. Krajský soud v Brně učinil závěr o „přerušené příčinné souvislosti“ unáhleně. Za situace, kdy znalecké posudky byly pro výsledek sporu klíčovým důkazem, s odůvodněním se vypořádal ve třech větech na str. 9 svého rozhodnutí s tím, že „...skutečnost, zda se zlatý stafylokok dostal do těla poškozeného operační ranou v oblasti pánve či jinou cestou je nerozhodná, protože zaměstnavatel nemůže v souvislosti s pracovním úrazem odpovídat za škodu způsobenou např. podceněním taktiky operace nebo jinými objektivními okolnostmi, atd.“ Přitom ze znaleckých posudků i výpovědi znalce, při jednání před odvolacím soudem dne 22. června 2016, když uvedl, „že na závěrech uvedených v posudku ohledně příčinné souvislosti mezi úrazem a poškozením páteře poškozeného a jeho následným úmrtím setrvává s tím, že pravděpodobnost, že by se stejný absces míšního kanálu rozvinul sám od sebe, je velmi malá“, je zjevné, že nebýt úrazu, nebylo by operace. Nebýt operace, tak by poškozený neonemocněl zlatým stafylokokem. Nebýt infekce, tak nezemřel. Příčinná souvislost – úraz – operace – infekce – smrt je zde zcela zřejmá.

38. V průběhu provedeného řízení nebylo zjištěno žádné podcenění taktiky operace ani jiná objektivní okolnost, která by náhle „zvenku“ vstoupila do řetězce příčin a následků. Infekci zlatým stafylokokem nelze považovat za „vnější“ objektivní skutečnost, je to poměrně obvykle se vyskytující komplikace při operativní léčbě úrazů. Vedlejší účastník řízení přitom ani netvrdil, ani neprokazoval žádný liberační důvod uvedený v § 367 zákoníku práce, svoji obranu opřel o výklad příčinné souvislosti.

39. Adekvátní závěry však v odůvodnění napadeného rozsudku Krajského soudu v Brně chybí. Odvolací soud se tak bude muset v dalším řízení vypořádat s posouzením, resp. hodnocením i ve vzájemné relaci obsahu provedených důkazů a po celkovém zhodnocení skutkového stavu z hlediska příčinné souvislosti mezi pracovním úrazem a nepříznivým následkem na zdraví poškozeného, s prokázáním příčinné souvislosti mimo rozumnou pochybnost, jakož i v požadované míře přesvědčivosti a pravděpodobnosti tak, jak to plyne z provedených důkazů.

40. Pochybení odvolacího soudu pak nenapravit ani Nejvyšší soud, když ve svém rozhodnutí se dovolává tří rozhodnutí, která se týkají podstatně jiných případů (vznik škody zaplacenými náklady exekuce v důsledku vypracování nesprávných daňových přiznání; poškození vozidla; poškození vozovky), a čtvrtým rozsudkem, vydaným ve věci endoskopického zákroku, po němž došlo k závažným zdravotním komplikacím, jež nakonec vedly k úmrtí, a jeho argumentace je tak zcela nepřiléhavá. Tak ani dovolací soud nedostal své ústavní povinnosti chránit základní práva a svobody stěžovatelů (čl. 4 Ústavy), neboť i dovolací řízení je nedílnou součástí ústavního rámce pravidel spravedlivého procesu a dovolací soud je tedy za každé situace povinen chránit základní práva a svobody jednotlivce, což však neučinil. Nejvyšší soud v posuzovaném případě nesprávně posoudil přípustnost dovolání, neboť odvolací soud se odchýlil

od některých východisek, z nichž vychází judikatura Ústavního soudu, vážící se k otázkám náhrady za ztížení společenského uplatnění.

41. Vzhledem k tomu, že v řízení před obecnými soudy nebyly dodrženy principy řádného procesu, popsané vady založily ústavněprávní rozměr případu, který byl na základě ústavní stížnosti posuzován, a úkolem Ústavního soudu není skutkové a právní objasnění věci, patřících do pravomoci obecných soudů, Ústavní soud dospěl k závěru, že postupem Krajského soudu v Brně a Nejvyššího soudu bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý proces a soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

42. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) stejného zákona napadená rozhodnutí zrušil. Ústavní soud ústní jednání ve věci nenařizoval, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 28. srpna 2018

Tomáš Lichovník
předseda senátu